

Polacy o swoich długach i oszczędnościach

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

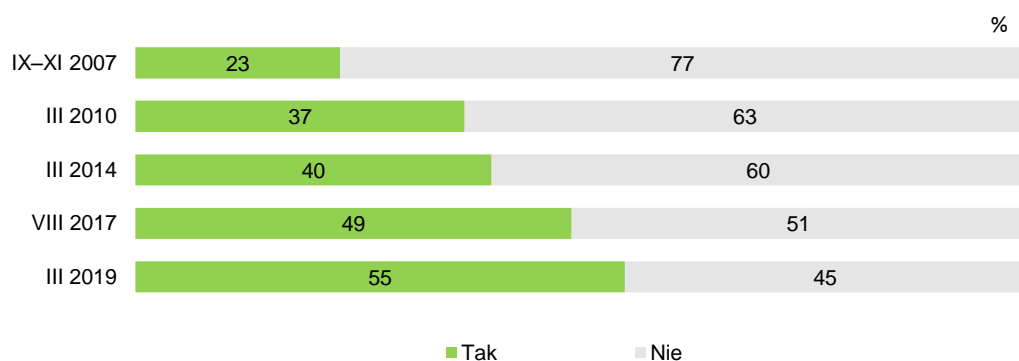
Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od ponad dziesięciu lat w naszych sondażach poruszamy problematykę oszczędności i zadłużenia Polaków¹. Jak wynika z naszych badań², wskaźniki położenia materialnego Polaków zarejestrowane w tym roku należą do najlepszych spośród notowanych do tej pory. Jak poprawa ta przekłada się na strategię finansowe gospodarstw domowych? Czy coraz częściej oszczędzamy? Jak wielu z nas żyje dziś na kredyt?

OSZCZĘDNOŚCI

Po raz pierwszy, od kiedy pytamy o tę kwestię, ponad połowa (55%) ankietowanych deklaruje, że ich gospodarstwa domowe posiadają oszczędności pieniężne. W ciągu ostatniego półtora roku udział osób deklarujących posiadanie oszczędności zwiększył się o 6 punktów (z 49%). Uwzględniając natomiast dłuższą – ponaddziesięcioletnią – perspektywę, w stosunku do roku 2007, gdy pierwszy raz pytaliśmy o tę kwestię, odsetek ten wzrósł ponaddwukrotnie.

RYS. 1. Czy Pana(i) gospodarstwo domowe posiada oszczędności pieniężne?*

* Pominęto odmowy odpowiedzi

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (346) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 marca 2019 roku na liczącej 982 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. komunikat CBOS „Materialne warunki życia”, maj 2019, oprac. M. Omyła-Rudzka.

Deklaracje posiadania oszczędności, co naturalne, są silnie powiązane z innymi charakterystykami opisującymi położenie materialne. Częściej dysponują nimi badani z gospodarstw o wyższych dochodach *per capita*, lepiej oceniający warunki materialne gospodarstw domowych oraz żyjący na wyższym poziomie.

TABELA 1

Odpowiedzi respondentów, którzy stwierdzili, że w ich gospodarstwach domowych żyje się:	Czy Pana(i) gospodarstwo domowe posiada oszczędności pieniężne?	
	Tak	Nie
	w procentach	
bardzo biednie lub skromnie	18	82
średnio	49	51
dobrze lub bardzo dobrze	83	17

Biorąc pod uwagę pozostałe charakterystyki społeczno-demograficzne, można zauważyć, że częściej posiadanie oszczędności deklarują młodszy, lepiej wykształceni respondenci, mieszkający w większych miastach, a w grupach społeczno-demograficznych – najczęściej uczniowie i studenci, kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem oraz pracujący na własny rachunek (zob. tabelę aneksową 1).

TABELA 2

Jak Pan(i) sądzi, gdyby była potrzeba przeznaczenia wszystkich Państwa oszczędności na bieżące utrzymanie i wydatki, jak długo byłoby Państwo w stanie żyć ze zgromadzonych zasobów finansowych, nie obniżając dotychczasowego poziomu życia?	Wskazania respondentów, którzy zadeklarowali, że ich gospodarstwa domowe posiadają oszczędności (według terminów realizacji badań)									
	IX–XI 2007 (N=8773)		III 2010 (N=342)		III 2014 (N=412)		VIII 2017 (N=464)		III 2019 (N=475)	
	w procentach									
Najwyżej kilka dni	2		2		2		1		1	
Mniej więcej tydzień	2	9	2	7	2	7	1	4	0	3
2–3 tygodnie	5		3		3		2		2	
Okolo miesiąca	17	17	16	16	15	15	11	11	10	10
2–3 miesiące	26		24		20		25		25	
4–6 miesięcy	22	72	22	65	26	65	25	77	27	75
Jeszcze dłużej	24		19		19		27		23	
Trudno powiedzieć	2	2	12	12	12	12	8	8	12	12

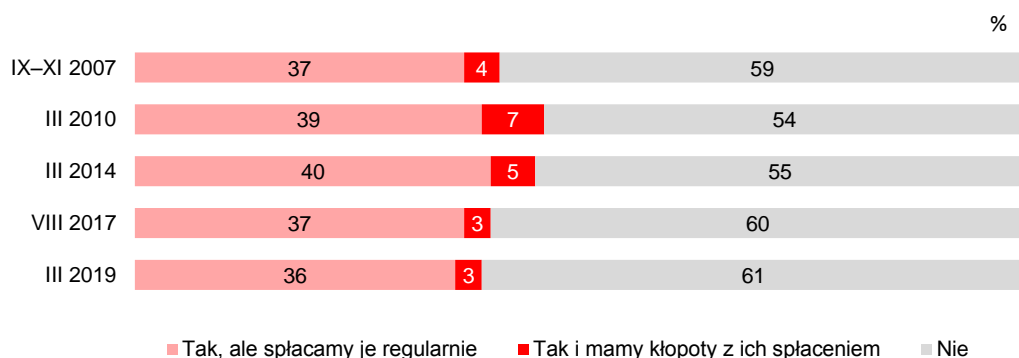
Trzech na czterech badanych posiadających oszczędności (75%) byłoby w stanie żyć ze zgromadzonych zasobów finansowych bez obniżania dotychczasowego poziomu życia przynajmniej dwa miesiące, w tym blisko co czwarty (23%) przeżyłby dłużej niż pół roku. Co dziesiątemu (10%) starczyłyby one na mniej więcej miesiąc, a jedynie nielicznym (3%) na jeszcze krócej. Uzyskane w tym roku wyniki zbliżone są do tych sprzed półtora roku.

DŁUGI I KREDYTY

Pomimo że w ciągu ostatniego półtora roku wzrósł odsetek badanych deklarujących posiadanie oszczędności, udział ankietowanych, których gospodarstwa domowe mają długi do spłacenia, w zasadzie się nie zmienił. Obecnie 39% respondentów deklaruje, że ich gospodarstwa domowe mają jakieś długi, kredyty lub pożyczki, w tym 3% ma aktualnie problem z ich spłacaniem.

O posiadaniu przez gospodarstwa domowe różnego rodzaju długów częściej niż pozostali mówią mieszkańcy największych miast, respondenci w wieku 35–54 lat, absolwenci wyższych uczelni, a w grupach społeczno-zawodowych: średni personel, technicy, kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem oraz pracujący na własny rachunek. Co warto podkreślić, położenie materialne nie różnicuje tak mocno posiadania zadłużenia przez gospodarstwa domowe, wpływa jednak znacząco na zdolność spłaty zobowiązań. Posiadanie długu nie może być traktowane zatem jako wskaźnik kondycji materialnej. Motywy i rodzaje zaciąganych długów i kredytów mogą być bowiem bardzo zróżnicowane.

RYS. 2. Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma obecnie do spłacenia jakieś raty, pożyczki, długi lub kredyty?*

* Pominięto odmowy odpowiedzi

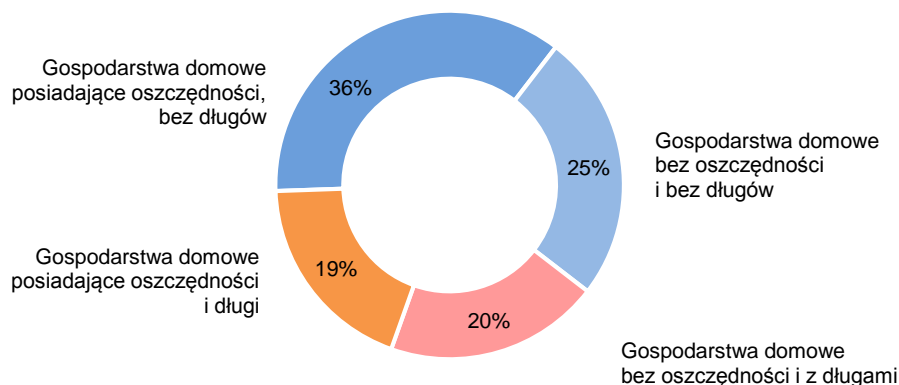
Badani żyjący biednie lub skromnie porównywalnie często mają do spłacenia jakieś raty, pożyczki, kredyty lub inne długi co żyjący przeciętnie oraz dobrze lub bardzo dobrze. Jednak ankietowani znajdujący się w trudniejszej sytuacji materialnej mają większe trudności ze spłatą zobowiązań.

TABELA 3

Odpowiedzi respondentów, którzy stwierdzili, że w ich gospodarstwach domowych żyje się:	Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma obecnie do spłacenia jakiejś raty, pożyczki, długi lub kredyty?		
	Tak, ale spłacamy je regularnie	Tak i mamy kłopoty z ich spłaceniem	Nie
	w procentach		
bardzo biednie lub skromnie	33	6	61
średnio	39	3	58
dobrze lub bardzo dobrze	34	1	65

Uwzględniając zarówno posiadane oszczędności, jak i zaciągnięte długi, ogół badanych można podzielić na cztery grupy. Osoby, których gospodarstwa domowe: 1) mają oszczędności, nie mając przy tym długów, 2) mają oszczędności oraz długi, 3) nie dysponują oszczędnościami, nie mając przy tym długów oraz 4) nie mają oszczędności, ale mają długi. Najliczniejszą grupę stanowią osoby znajdujące się w najbardziej komfortowej sytuacji – których gospodarstwa domowe posiadają oszczędności, nie mając przy tym długów (36%). W takiej sytuacji częściej znajdują się badani o wyższych dochodach *per capita* w gospodarstwie domowym, osoby bardziej zadowolone z warunków materialnych, lepiej wykształcone. Częściej też mówili o niej ankietowani w wieku 18–34 lat oraz 55 lat i więcej. Drugą pod względem liczebności grupę stanowią nieposiadający ani oszczędności, ani długów (25%), czyli osoby, które wydają wszystko na bieżące wydatki, nie zadłużając się przy tym. Z analiz wynika, że taka sytuacja ponadprzeciętnie często dotyczy najstarszych badanych (w wieku 65 lat i więcej), respondentów z gospodarstw domowych o niższych dochodach *per capita*, mniej zadowolonych z warunków materialnych gospodarstw domowych, słabiej wykształconych oraz mieszkających na wsiach i w najmniejszych miastach. Pozostali badani – z gospodarstw domowych posiadających długi – dzielą się na dwie niemal równe części: bez oszczędności (20%) i z oszczędnościami (19%). Zadłużeni bez oszczędności to częściej osoby znajdujące się w trudniejszym położeniu materialnym (o niższych dochodach *per capita*, mniej zadowolone z warunków materialnych), a uwzględniając kryterium wieku – respondenci w wieku 45–54 lat. Z kolei o posiadaniu zarówno oszczędności, jak i długów ponadprzeciętnie często mówili młodszy ankietowani (w wieku 18–34 lat), mieszkańcy największych miast, absolwenci wyższych uczelni, badani z gospodarstw domowych o najwyższych dochodach *per capita* oraz zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych (zob. tabelę aneksową 4).

RYS. 3. Oszczędności i długi Polaków

Polacy zdecydowanie najczęściej zadłużają się w bankach (90%), znacznie rzadziej w innych instytucjach niebędących bankami (7%), w zakładach pracy (9%) lub u osób prywatnych (7%).

TABELA 4

Gdzie są zaciągnięte pożyczki, kredyty spłacane w Pan(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów, którzy zadeklarowali, że ich gospodarstwa domowe spłacają jakiegoś rodzaju zadłużenie (według terminów realizacji badań)				
	IX–XI 2007 (N=16 109)	III 2010 (N=439)	III 2014 (N=478)	VIII 2017 (N=394)	III 2019
	w procentach				
W bankach	86	90	87	91	90
W zakładzie pracy lub zakładowej kasie samopomocowej	14	13	12	10	9
W innych instytucjach udzielających kredytów niebędących bankami	8	10	10	8	7
U osób prywatnych (rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów)	8	8	12	7	7

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci wskazywali wszystkie instytucje, których są dłużnikami

To, gdzie Polacy zaciągają długi, zależy od ich sytuacji finansowej. Osoby żyjące bardzo biednie lub skromnie częściej niż pozostałe zadłużają się w instytucjach udzielających kredytów niebędących bankami oraz u osób prywatnych.

TABELA 5

Gdzie są zaciągnięte pożyczki, kredyty spłacane w Pan(i) gospodarstwie domowym?	Respondenci spłacający obecnie jakieś raty, pożyczki, długi lub kredyty, którzy:		
	żyją bardzo biednie lub skromnie	żyją średnio	żyją dobrze lub bardzo dobrze
	w procentach		
W bankach	86	91	89
W zakładzie pracy lub zakładowej kasie samopomocowej	2	10	10
W innych instytucjach udzielających kredytów niebędących bankami	14	6	6
U osób prywatnych (rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów)	13	5	9

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci wskazywali wszystkie instytucje, których są dłużnikami

Zauważyć można również, że ankietowani, którzy mają problem ze spłaceniem swojego zadłużenia, znacznie częściej niż pozostali dłużnicy są winni pieniądze parabankom oraz osobom prywatnym.

TABELA 6

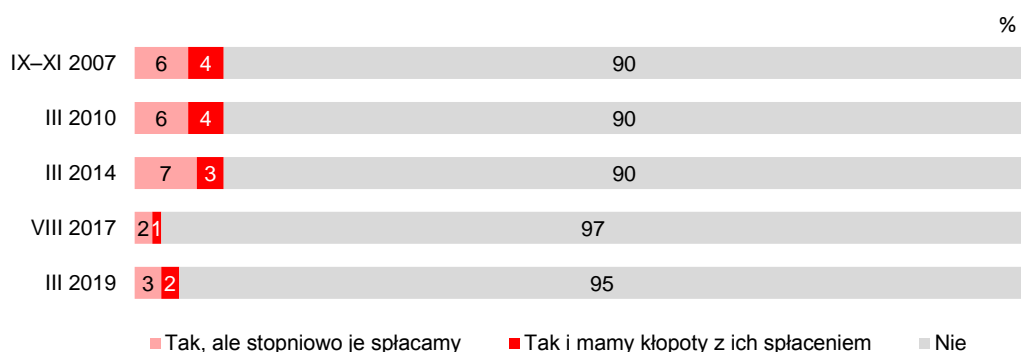
Gdzie są zaciągnięte pożyczki, kredyty spłacane w Pan(i) gospodarstwie domowym?	Respondenci spłacający obecnie jakieś raty, pożyczki, długi lub kredyty, którzy:	
	spłacają je regularnie	mają kłopoty z regulowaniem należności
	w procentach	
W bankach	91	71
W zakładzie pracy lub zakładowej kasie samopomocowej	9	4
W innych instytucjach udzielających kredytów niebędących bankami	5	36
U osób prywatnych (rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów)	6	25

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci wskazywali wszystkie instytucje, których są dłużnikami

ZALEGŁOŚCI W OPŁATACH

Z deklaracji badanych wynika, że relatywnie niewiele gospodarstw domowych (5%) ma jakieś zaległości w bieżących opłatach – za czynsz, elektryczność, telefon, zaległe podatki, w tym 2% ma kłopot z ich spłaceniem. Odsetek badanych, których gospodarstwa domowe mają problem ze spłaceniem jakichś zaległych należności, kształtuje się na zbliżonym poziomie do zarejestrowanego w roku 2017, a zarazem niższym niż w latach 2007–2014.

RYS. 4. Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma do spłacenia jakieś zaległe należności (np. za czynsz, elektryczność, telefon, zaległe podatki)?

Posiadanie zaległości w opłatach wynikających z bieżących zobowiązań częściej niż pozostali deklarują badani niezadowoleni z warunków materialnych gospodarstw domowych (28%, w tym 17% ma problem z ich spłaceniem) oraz badani uzyskujący najniższe dochody *per capita* (14%, w tym 9% ma problem z ich spłaceniem). Zauważyć można również, że trochę częściej niż innych problem ten dotyczy osób najslabiej wykształconych, z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym (odpowiednio 9% i 6%) oraz badanych, których gospodarstwa domowe są już zadłużone i nie mają żadnych oszczędności (odpowiednio 9% i 6%) (zob. tabelę aneksową 4).

TABELA 7

Oszczędności i długi Polaków. Gospodarstwa domowe:	Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma do spłacenia jakieś zaległe należności (np. za czynsz, elektryczność, telefon, zaległe podatki itp.)?		
	Tak, ale stopniowo je spłacamy	Tak i mamy kłopoty z ich spłaceniem	Nie
	w procentach		
posiadające oszczędności, bez długów	1	0	99
bez oszczędności i bez długów	1	2	97
posiadające oszczędności i długi	2	1	97
bez oszczędności i z długami	9	6	85

W ciągu ostatniego półtora roku wzrósł odsetek Polaków, których gospodarstwa domowe posiadają oszczędności pieniężne. W tym roku po raz pierwszy od 12 lat, od kiedy pytamy o tę kwestię, ponad połowa ankietowanych wyraziła taką deklarację. Z kolei odsetek respondentów, których gospodarstwa domowe mają kredyty, raty, pożyczki lub innego rodzaju długi, w zasadzie się nie zmienił. Podkreślić należy, że podobnie jak w roku 2017 odsetek badanych, którzy zadeklarowali, że ich gospodarstwa domowe mają oszczędności, jest większy niż tych posiadających długi.

Uwzględniając zarówno posiadane oszczędności, jak i zaciągnięte długi, ogół badanych można podzielić na cztery grupy, z których najliczniejszą stanowią osoby, których gospodarstwa domowe posiadają oszczędności, nie mając przy tym długów (36%). Drugą natomiast pod względem liczebności grupę stanowią ankietowani, których gospodarstwa domowe nie mają ani oszczędności, ani długów (25%). Z kolei pozostali badani – z gospodarstw domowych posiadających długi – dzielą się na dwie niemal równe części: bez oszczędności (20%) i z oszczędnościami (19%).

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka